

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS PAGRINDU LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJOS APLINKOS PROJEKTŲ VALDYMO AGENTŪRAI TIK ELEKTRONINIU BŪDU PRIIMANT PRAŠYMUS DĖL KOMPENSACIJOS TYRIMO

2021 m. rugsėjo 6 d. Nr. (21)SN-123)SP-44
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2021 m. birželio 15 d. buvo gautas pareiškėjo A. S. (toliau – Pareiškėjas) 2021 m. birželio 1 d. skundas dėl galimai amžiaus pagrindu diskriminuojančių Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros (toliau – Agentūra) teikiamų kompensacijų ir prašymų teikimo sąlygų.

Skunde rašoma, kad pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2019 m. spalio 11 d. įsakymu Nr. D1-605 patvirtinto „Klimato kaitos programos kompensacinių išmokų fiziniams asmenims mažiau taršių judumo priemonių įsigijimui skatinimo tvarkos aprašo“ (toliau – Tvarkos aprašas) nuostatas prašymą dėl kompensacijos galima teikti tik elektroniniu būdu. Pareiškėjas teigė, kad tokia tvarka yra diskriminuojanti amžiaus pagrindu, kadangi aprašyta tvarka tinka tik tiems, kurie yra įvaldę išmaniąsias technologijas, ir nepalikta galimybė pateikti prašymą fiziniu būdu. Pareiškėjas skunde rašė, kad nesinaudoja el. bankininkyste, neturi el. parašo, taigi be papildomų išlaidų negali gauti kompensacijos už utilizuotą savo automobilį. Pareiškėjas taip pat rašė, kad Tvarkos apraše yra galimybė tokį prašymą teikti naudojantis įgaliojimu, kurį gali patvirtinti notaras, arba gaunamu el. būdu, o tam vėl būtinas el. parašas / naudojimasis el. bankininkyste arba papildomos išlaidos. Pareiškėjas teigė, jog, atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis garbaus amžiaus žmonių turi taršius automobilius, bet nesinaudoja išmaniosiomis technologijomis, yra pažeidžiamos garbaus amžiaus asmenų teisės teikti prašymą kitu jiems priimtiniu būdu, nepatiriant papildomų išlaidų, ir pasinaudoti galimybe gauti kompensaciją.

Pareiškėjas Tarnybos prašo išnagrinėti skundą bei esant galimybei įpareigoti Agentūrą pakeisti prašymo teikimo tvarką.

Pagal Tvarkos aprašo 7.5 papunkčio nuostatas, prašymas yra apibrėžiamas kaip Agentūrai per informacinę sistemą pateiktas elektroninis dokumentas, kurį pareiškėjas užpildo norėdamas gauti kompensacinę išmoką. Tvarkos aprašo 12 punkte nurodyta, kad „pareiškėjas užpildo prašymą Agentūros informacinėje sistemoje (toliau – APVIS) <...>“. Tvarkos aprašo 17 punkte nustatyta, kad

„Prašymai teikiami per APVIS. Kvietime teikti prašymus gali būti nustatyti kiti prašymų pateikimo būdai ir tvarka, jei APVIS funkcinų galimybių nepakanka ir (ar) jos laikinai neužtikrinamos.“ Tvarkos aprašo 18 punkte nurodyta, kad „Pateikiamas notaro patvirtintas arba informacinių technologijų priemonėmis sudarytas ir VĮ Registrų centro įgaliojimų registre įregistruotas (<https://igaliojimai.lt/>) įgaliojimas atstovauti pareiškėjui, jei pareiškėjas įgalioja kitą fizinį ar juridinį asmenį pateikti prašymą.“

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė (toliau – lygių galimybių kontrolierė) 2021 m. birželio 23 d. raštu Nr. (21)SN-123)S-332 kreipėsi į Aplinkos ministeriją bei Agentūrą ir paprašė motyvuotai paaiškinti, ar prašymus dėl Tvarkos apraše numatytos kompensacijos galima pateikti tik elektroniniu būdu; jei taip – kuo remiantis ir dėl kokių priežasčių buvo nustatyta tokia prašymų pateikimo tvarka; kokie gali būti nustatyti kiti prašymų pateikimo būdai ir tvarkos (Tvarkos aprašo 17 punktas); kaip dažnai yra taikomi kiti prašymų pateikimo būdai ir tvarkos; ar šiuo metu nėra galimybės pateikti prašymų kitu būdu (ne elektroninėmis priemonėmis); ar asmuo turi galimybę pateikti prašymą fiziškai atvykdamas į prašymo pateikimo vietą ir pateikti prašymą raštu bei gyvai, patvirtindamas savo tapatybę su asmens dokumentu.

Taip pat buvo paprašyta pateikti kitą su atliekamu tyrimu susijusią svarbią informaciją.

Vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, lygių galimybių kontrolierė 2021 m. rugpjūčio 24 d. raštu Nr. (21)SN-123)S-414 kreipėsi į Aplinkos ministeriją bei Agentūrą ir paprašė patvirtinti, ar Pareiškėjas kreipėsi telefonu ir / arba el. paštu į Agentūrą klausdamas dėl prašymų teikimo tvarkos; jei taip – buvo paprašyta pateikti susirašinėjimo su Pareiškėju kopijas; buvo paprašyta motyvuotai paaiškinti, ar informacija, kad asmenys, siekiantys pateikti prašymą ir gauti kompensaciją, gali atvykti į Agentūrą, kur tiems asmenims būna padedama pateikti prašymus, yra nurodyta viešai Agentūros interneto tinklalapyje arba kitur; ar asmuo, nesinaudojantis elektroninės bankininkystės paslauga, galėtų atvykti į Agentūros patalpas ir gauti pagalbą teikiant prašymus.

Taip pat buvo paprašyta pateikti kitą su atliekamu tyrimu susijusią svarbią informaciją.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2021 m. liepos 15 d. Tarnyboje buvo gautas Agentūros 2021 m. liepos 14 d. raštas Nr. (29-2-10)-APVA-1197 „Dėl informacijos pateikimo“, kuriuo buvo atsakoma į Tarnybos pateiktus klausimus.

Agentūra pateikė šią informaciją:

„Vadovaujantis Klimato kaitos programos kompensacinių išmokų fiziniams asmenims mažiau taršių judumo priemonių įsigijimui skatinimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. gegužės 19 d. įsakymo Nr. D1-298 redakcija, ir Klimato kaitos programos priemonės „Visuomeninio transporto ir darnaus judumo skatinimas (paspirtukai, dviračiai, dalijimosi paslauga ir pan.)“ tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. gegužės 26 d. įsakymu Nr. D1-316, fizinis asmuo norintis gauti kompensacinę išmoką, turi užpildyti prašymą Agentūros informacinėje sistemoje (toliau – APVIS), kur pareiškėjo nurodyta informacija automatiškai sutikrinama VĮ „Regitra“ Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro duomenų teikimo sistema (UAS), Lietuvos techninės apžiūros įmonių asociacijos „Transeksa“ techninės apžiūros duomenų bazės duomenimis ir kt. Tokiu būdu siekiama ne tik supaprastinti ir paspartinti paraiškų teikimo ir kompensacijų išmokėjimo procesą, bet ir pareiškėjui nereikia gaišti laiko ir rūpintis papildomomis pažymomis.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad, jei APVIS funkcinių galimybių nepakanka ir (ar) jos laikinai neužtikrinamos, gali būti numatyti kiti prašymų pateikimo būdai ir tvarka, pvz. skenuoti dokumentai pateikiami elektroniniu paštu, kurie Agentūros darbuotojų rankiniu būdu suvedami į APVIS.

Šiuo metu APVIS funkcionuoja tinkamai ir be sutrikimų, todėl kiti būdai nėra numatyti. Tačiau jei pareiškėjui kyla problemų pildant prašymą per APVIS, jis visuomet turi teisę kreiptis į Agentūrą, tiek elektroniniu paštu, tiek iš anksto susitaręs fiziškai atvykti į Agentūrą, kur, sutikrinus visus reikalingus pagal kvietimą dokumentus, specialistai maloniai pagelbės iškilusiais klausimais ir net padės susivesti visus duomenis į APVIS.

Taip pat pažymime, kad, jei pareiškėjas neturi galimybės pateikti paraišką naudojantis savo elektronine bankininkyste, gali įgalioti kitą fizinį ar juridinį asmenį atlikti su projekto įgyvendinimu susijusius veiksmus (pateikti išlaidų kompensavimo prašymą, apmokėti išlaidas ir pan.). Tokiu atveju Agentūrai papildomai turi būti pateiktas notaro patvirtintas arba informacinių technologijų priemonėmis sudarytas ir VĮ Registrų centro įgaliojimų registre įregistruotas (<https://igaliojimai.lt/>) įgaliojimas atstovauti Pareiškėją.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad Jūsų rašte minimas pareiškėjas A. S. iki šios dienos nebuvo kreipęsis į Agentūrą nei raštu, nei elektroniniu paštu, todėl neturime galimybės pareiškėjui padėti užpildyti prašymą kompensacinei išmokai gauti.“

2021 m. liepos 23 d. Tarnyboje buvo gautas Aplinkos ministerijos 2021 m. liepos 23 d. raštas Nr. (52)-D8(E)-4894 „Dėl informacijos pateikimo dėl klimato kainos programos priemonių „Mažiau taršaus transporto panaudojimo fiziniams asmenims skatinimo“, kuriuo buvo atsakoma į Tarnybos pateiktus klausimus.

Aplinkos ministerija pateikė šią informaciją :

„Atsakydami į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos liepos 14 d. el. laišką ir birželio 23 d. raštą Nr. (21)SN-123)S-332 „Dėl informacijos pateikimo“, informuojame, kad vadovaujantis 2019 m. spalio 11 d. aplinkos ministro įsakymo D1-605 „Dėl Klimato kaitos programos kompensacinių išmokų fiziniams asmenims mažiau taršių judumo priemonių įsigijimui skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ 12 punktu *„pareiškėjas, norėdamas gauti kompensacinę išmoką užpildo prašymą Agentūros informacinėje sistemoje www.apvis.apva.lt (toliau – APVIS)“*. Vadovaujantis 2020 m. gegužės 11 d. aplinkos ministro įsakymo Nr. D1-269 „Dėl Klimato kaitos programos priemonės „Visuomeninio transporto ir darnaus judumo skatinimas (paspirtukai, dviračiai, dalijimosi paslauga ir pan.)“ tvarkos aprašo patvirtinimo“ 20 punktu *„20. pareiškėjas užpildo prašymą APVIS. Kvietime teikti prašymus gali būti nustatyti kiti prašymų pateikimo būdai ir tvarka, jei APVIS funkcinių galimybių nepakanka ir (ar) jos laikinai neužtikrinamos“*.

Informuojame Jus, kad pildant paraišką APVIS sistemoje pareiškėjo nurodyta informacija automatiškai patikrinama VI „Regitra“ Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro duomenų teikimo sistemoje (UAS), Lietuvos techninės apžiūros įmonių asociacijos „Transeksa“ techninės apžiūros duomenų bazėje, taip supaprastinamas ir paspartinamas paraiškų teikimo ir kompensacijų išmokėjimo procesas. Pareiškėjui nereikia gaišti laiko ir rūpintis papildomomis pažymomis, įrodančiomis jo transporto priemonės techninės apžiūros galiojimą; transporto priemonės sunaikinimą ir pan.

Finansavimo tvarkos aprašuose nurodyta, kad, jei APVIS funkcinių galimybių nepakanka ir (ar) jos laikinai neužtikrinamos, gali būti numatyti kiti prašymų pateikimo būdai ir tvarka, pvz. skenuoti dokumentai pateikiami elektroniniu paštu, kurie Aplinkos projektų valdymo agentūros darbuotojų rankiniu būdu suvedami į APVIS. Šiuo metu APVIS funkcionuoja be sutrikimų, todėl kiti paraiškų teikimo būdai nenumatyti. Kilus klausimų, pildant prašymus ar paraiškas per APVIS, pareiškėjas gali kreiptis į Aplinkos projektų valdymo agentūros specialistus nurodytais kontaktais. Esant poreikiui (iš anksto suderinus laiką su Aplinkos projektų valdymo agentūros specialistais), pareiškėjas gali atvykti į Aplinkos projektų valdymo agentūrą ir užpildyti prašymą ar paraišką vietoje, padedant Aplinkos projektų valdymo agentūros specialistams.

Jei pareiškėjas neturi galimybės pateikti paraišką naudojantis savo elektronine bankininkyste, gali įgalioti kitą fizinį ar juridinį asmenį atlikti su projekto įgyvendinimu susijusius veiksmus (pateikti paraišką, išlaidų kompensavimo prašymą, apmokėti išlaidas ir pan.). Tokiu atveju Aplinkos projektų valdymo agentūrai turi būti pateiktas notaro patvirtintas arba informacinių technologijų priemonėmis sudarytas ir VI Registrų centro įgaliojimų registre (<https://igaliojimai.lt/>) įregistruotas įgaliojimas atstovauti pareiškėją.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad Jūsų rašte minimas pilietis A. S. iki šios dienos nebuvo kreipęsis nei į Aplinkos ministeriją, nei į Aplinkos projektų valdymo agentūrą nei raštu, nei

elektroniniu paštu dėl prašymo pildymo. Pažymime, kad Aplinkos ministerijos ir Aplinkos projektų valdymo agentūros darbuotojai visada yra geranoriškai nusiteikę ir stengiasi padėti pareiškėjams, jei jiems kyla klausimų pildant prašymus ar paraiškas. Tikime, kad jei Jūsų rašte minimas pilietis būtų kreipęsis į Aplinkos ministeriją ar Aplinkos projektų valdymo agentūrą būtume radę būdą, kaip pareiškėjui pateikti prašymą.“

Paprašius Pareiškėjo papildyti skundo aplinkybes, 2021 m. rugpjūčio 25 d. Tarnyboje buvo gautas el. laiškas, kuriuo Tarnybai buvo paaiškinta, kad el. laišku į Agentūrą kreipėsi Pareiškėjo sūnus S. S., kuris padėjo Pareiškėjui pasinaudoti el. technologijomis (buvo pridėta susirašinėjimo su Agentūra medžiaga). Taip pat buvo patikslinta, kad telefonu taip pat buvo konsultuotasi su Agentūros darbuotojais.

2021 m. rugpjūčio 30 d. Tarnyboje buvo gautas Agentūros raštas Nr. (29-2-10)-APVA-1364 „Dėl informacijos pateikimo“, kuriuo Tarnybai buvo pateikti atsakymai į papildomus klausimus.

Agentūra informavo, kad neturi duomenų, kad Pareiškėjas būtų kreipęsis į Agentūrą telefonu arba el. paštu. Agentūra pranešė, jog informacija, kad, neturint galimybės pasinaudoti nuotolinėmis paslaugomis internetu ar telefonu, aptarnavimo paslaugos yra teikiamos Agentūroje, pateikta viešai Agentūros interneto tinklapyje¹. Asmuo, nesinaudojantis elektroninės bankininkystės paslauga, galėtų atvykti į Agentūrą ir gauti pagalbą teikiant prašymą iš anksto užsiregistravus tel. 8 646 02285.

Agentūra taip pat atkreipė dėmesį, kad kompensacinė išmoka skiriama įsigytos mažiau taršios transporto priemonės išlaidoms kompensuoti tinkamai utilizavus ir išregistravus taršų automobilį, tai reiškia, kad teikiant prašymą reikalinga informacija tiek apie tinkamai sunaikintą ir išregistruotą transporto priemonę, tiek apie įsigytą mažiau taršią transporto priemonę.

2021 m. rugsėjo 1 d. Tarnyboje buvo gautas Aplinkos ministerijos el. laiškas, kuriuo Tarnybai buvo pakartota informacija, pateikta Agentūros 2021 m. rugpjūčio 30 d. rašte Nr. (29-2-10)-APVA-1364.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar numatant, kad asmenys, norintys gauti kompensaciją, pagal Tvarkos aprašo nuostatas paraiškas kompensacijai gauti gali pateikti tik elektroniniu būdu, neprieštarauja Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatomis, pagal kurias

¹ <https://www.apva.lt/pratesus-salyje-karantina-iki-birzelio-16-d-apva-dirba-nuotoliniu-budu/>; <https://www.apva.lt/nuo-liepos-1-d-pokyciai-del-veiklos-organizavimo/>

Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos. Pagal 25 straipsnio nuostatas Europos Sąjunga pripažįsta ir gerbia pagyvenusių žmonių teisę gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų

įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 9 dalyse.

Nagrinėjamu atveju Pareiškėjas siekė gauti kompensaciją už utilizuotą taršų automobilį. Pareiškėjas skunde Tarnybai nurodė, kad prašymus Agentūrai galima pateikti tik elektroniniu būdu. Pareiškėjas teigė nesinaudojantis el. bankininkystės paslauga, neturintis el. parašo, taigi be papildomų išlaidų negali gauti kompensacijos už utilizuotą savo automobilį. Pareiškėjas rašė, kad Tvarkos apraše yra numatyta galimybė tokį prašymą teikti pasinaudojant įgaliojimu, kurį gali patvirtinti notaras, arba gaunamu el. būdu, o tam vėl būtinas el. parašas / el. bankininkystės paslauga arba papildomos išlaidos. Pareiškėjas teigė, kad, atsižvelgiant į tai, jog didelė dalis garbaus amžiaus žmonių turi taršius automobilius, bet nesinaudoja išmaniosiomis technologijomis, yra pažeidžiamos garbaus amžiaus asmenų teisės teikti prašymą kitu jiems priimtinu būdu, nepatiriant papildomų išlaidų, ir pasinaudoti galimybe gauti kompensaciją. Pareiškėjas skundo pateikimo metu buvo 86 metų amžiaus.

Pagal Tvarkos aprašo 7.5 papunkčio nuostatas, prašymas yra apibrėžiamas kaip Agentūrai per informacinę sistemą pateiktas elektroninis dokumentas, kurį pareiškėjas užpildo norėdamas gauti kompensacinę išmoką. Tvarkos aprašo 12 punkte nurodyta, kad „pareiškėjas užpildo prašymą Agentūros informacinėje sistemoje (toliau – APVIS) <...>“. Tvarkos aprašo 17 punkte nurodyta, kad „Prašymai teikiami per APVIS. Kvietime teikti prašymus gali būti nustatyti kiti prašymų pateikimo būdai ir tvarka, jei APVIS funkcinių galimybių nepakanka ir (ar) jos laikinai neužtikrinamos.“ Tvarkos aprašo 18 punkte numatyta, kad „Pateikiamas notaro patvirtintas arba informacinių technologijų priemonėmis sudarytas ir VĮ Registrų centro įgaliojimų registre įregistruotas (<https://igaliojimai.lt/>) įgaliojimas atstovauti pareiškėjui, jei pareiškėjas įgalioja kitą fizinį ar juridinį asmenį pateikti prašymą.“

Šioje situacijoje yra aktualus netiesioginės diskriminacijos apibrėžimas, nurodytas Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje. Netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės

norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Išanalizavus Pareiškėjo skunde nurodytas aplinkybes ir Tvarkos aprašo nuostatas galima suprasti, kad prašymus kompensacijai už utilizuotą taršų automobilį Agentūrai galima teikti tik elektroniniu būdu (galimos išimtys, kai sistema neveikia tinkamai). Taigi naudojimasis APVIS sistema galėtų būti laikomas neutralia sąlyga ir praktika, kurios visiems asmenims, norintiems gauti kompensaciją už utilizuotą taršią transporto priemonę, yra vienodos, bet jas taikant (naudojantis APVIS sistema) gali atsirasti tam tikrų faktinio naudojimosi kliūčių, pavyzdžiui, dėl asmens amžiaus.

Primintina, kad, pagal Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Pažymėtina, kad, pagal Europos Sąjungos statistikos institucijos *Eurostat* leidinį „*Ageing Europe. Looking at the lives of older people in the EU. 2020 edition*“², Europos Sąjungoje 2017 metais 25 procentai 55–64 metų amžiaus asmenų ir 44 procentai 65–74 metų amžiaus asmenų niekada nesinaudojo kompiuteriu. Taip pat šiame leidinyje pateikti statistikos duomenys, kad Lietuvoje gyventojų dalis niekada nesinaudojusi kompiuteriu pagal amžiaus grupes yra dar didesnė negu Europos Sąjungos vidurkis, t. y., daugiau nei 30 proc. 55–64 metų amžiaus asmenų niekada nėra naudojęsi kompiuteriu ir daugiau nei 60 proc. 65–74 metų amžiaus asmenų niekada nėra naudojęsi kompiuteriu. Pabrėžtina, kad šioje statistinėje informacijoje nėra pateikiama duomenų apie vyresnių nei 74 metų asmenų naudojimąsi kompiuteriu, bet išvelgtina tendencija, kad, kuo vyresnio amžiaus asmenys, tuo didesnis procentas tų, kurie niekada nėra naudojęsi kompiuteriu.

Taip pat svarbu pažymėti, kad 2019 metais Europos Sąjungoje 43 procentai 65–74 metų amžiaus asmenų per pastaruosius tris mėnesius iki apklausos atlikimo nesinaudojo internetu. Kaip rašoma pirmiau minėtame *Eurostat* leidinyje, 65–74 metų amžiaus asmenų grupė buvo tris kartus mažiau linkusi naudotis internetu negu bendrai visi suaugę asmenys (16–74 metų amžiaus asmenų grupė). Europos Sąjungoje tik 16 proc. 55–64 metų amžiaus ir tik 7 proc. 64–74 metų amžiaus asmenų turėjo geresnius

² <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/11478057/KS-02-20-655-EN-N.pdf/9b09606c-d4e8-4c33-63d2-3b20d5c19c91?t=1604055531000>.

nei bazinius skaitmeninius įgūdžius (2019 metais). Pabrėžtina, kad Lietuvos rodikliai yra prastesni nei Europos Sąjungos vidurkis, t. y., Lietuvoje vyresnio amžiaus asmenys yra mažiau linkę naudotis internetu ir turi prastesnius skaitmeninius įgūdžius. Internetine bankininkyste 2019 metais Europos Sąjungoje naudojosi apie 45 proc. 55–64 metų asmenų ir kiek daugiau nei 30 proc. 65–74 metų asmenų.

Darytina išvada, kad vyresnio amžiaus asmenų naudojimas kompiuteriu arba internetu vis dar yra gana nedažnas, o vyresnio amžiaus asmenų skaitmeninio raštingumo įgūdžiai nėra geri. Pabrėžtina, jog visais pirmiau nurodytais atvejais pastebėtina tendencija, kad kuo asmuo vyresnis, tuo mažesnė tikimybė, kad asmuo naudosis kompiuteriu bei internetu ir turės pakankamus skaitmeninio raštingumo įgūdžius.

Nesudarius asmenims galimybės gauti paslaugų kitokiais nei elektroniniais būdais, nemažai daliai vyresnio amžiaus asmenų sudaromos kliūtys gauti jiems reikalingas paslaugas. Tokiu būdu vyresnio amžiaus asmenys negali lygiai su kitais asmenimis gauti paslaugas. Dėl šios priežasties paslaugų teikėjas turėtų sudaryti galimybes asmenims gauti paslaugas ne vien elektroniniu būdu, išskyrus atvejus, kai tai yra absoliučiai neįmanoma.

Agentūra rašte Nr. (29-2-10)-APVA-1197 nurodė, kad, užpildžius paraišką per APVIS sistemą, pateikta informacija automatiškai tikrinama naudojantis VI „Regitra“ Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro duomenų teikimo sistema (UAS), Lietuvos techninės apžiūros įmonių asociacijos „Transeksa“ techninės apžiūros bazės duomenimis ir kt. Tokiu būdu siekiama ne tik supaprastinti ir paspartinti paraiškų teikimo ir kompensacijų išmokėjimo procesą, bet ir pareiškėjams nereikia gaišti laiko ir rūpintis papildomomis pažymomis. Teikiant prašymą kompensacijai gauti ne per elektroninę sistemą, asmuo turėtų pateikti visą reikalingą informaciją.

Agentūra taip pranešė, kad situacijose, kai APVIS funkcinių galimybių nepakanka ir (arba) jos laikinai neužtikrinamos, gali būti numatyti kiti prašymų pateikimo būdai ir tvarkos, pavyzdžiui, skenuoti dokumentai pateikiami elektroniniu paštu; šie dokumentai Agentūros darbuotojų rankiniu būdu suvedami į APVIS sistemą. Agentūra pateikė informaciją, kad skundo tyrimo metu APVIS funkcionuoja tinkamai ir be sutrikimų, todėl kiti būdai nėra numatyti.

Agentūros teigimu, asmenys gali kreiptis į Agentūrą dėl pagalbos pildant prašymą. Paprašius Agentūros nurodyti, ar informacija, kad asmenys, siekiantys pateikti prašymą ir gauti kompensaciją, gali atvykti į Agentūrą, kur tiems asmenims padedama pateikti prašymus, yra nurodyta viešai Agentūros interneto tinklalapyje arba kitur, Agentūra pateikė Tarnybai pranešimą, jog „informacija, kad neturint galimybės pasinaudoti nuotolinėmis paslaugomis internetu ar telefonu, aptarnavimo paslaugos Agentūroje tiekiamos, pateikta viešai Agentūros interneto tinklalapyje“. Tarnybai buvo

pateiktos dvi nuorodos³, kuriose buvo pateikiama informacija apie klientų aptarnavimą. 2021 m. birželio 30 d. skelbtame pranešime („Nuo liepos 1 d. pokyčiai dėl veiklos organizavimo“) buvo nurodyta, kad Agentūra visas paslaugas bei konsultacijas teikia nuotoliniu būdu (tarnybiniais telefonais ar elektroniniu būdu). Taip pat rašoma: „Neturint galimybės pasinaudoti nuotolinėmis paslaugomis internetu ar telefonu, aptarnavimo paslaugos tiekiamos tik iš anksto užsiregistravus telefonu 8 646 02285.“ Atkreiptinas dėmesys, kad nė vienoje iš nuorodų nėra skelbiama apie Agentūros teikiamą pagalbą pildant prašymus kompensacijai gauti.

Agentūra teigė, kad Pareiškėjas nebuvo kreipęsis į Agentūrą nei raštu, nei elektroniniu paštu, todėl Agentūra negalėjo padėti užpildyti prašymo kompensacinei išmokai gauti. Paprašius Pareiškėjo patikslinti skundo aplinkybes, buvo nustatyta, kad telefonu ir el. paštu į Agentūrą kreipėsi Pareiškėjo sūnus S. S., kuris padėjo Pareiškėjui naudotis el. technologijomis. Pažymėtina, kad atsakyme, kuris buvo teiktas Pareiškėjo sūnui S. S., 2021 m. birželio 10 d. Agentūros darbuotojas N. L. el. laišku informavo: „<...> prašymus teikti, norint gauti kompensacinę išmoką, galima tik per informacinę sistemą APVIS. Prašymus gali teikti pats pareiškėjas arba jo įgaliotas asmuo“. Pabrėžtina, kad Pareiškėjo sūnui S. S. nebuvo pateikta jokia informacija apie galimybę atvykti į Agentūrą ir gauti pagalbą pildant prašymą.

Atsižvelgiant į tai, kad Agentūros interneto tinklalapyje (pagal Agentūros Tarnybai pateiktą informaciją) nėra tiesiogiai pateikiama informacijos, kad prašymus kompensacijai gauti galima teikti ne tik elektroniniu būdu ir sulaukti pagalbos pildant prašymą atvykus į Agentūrą, taip pat el. paštu Pareiškėjo sūnui buvo nurodyta, kad prašymus galima teikti tik per informacinę sistemą APVIS, ir būtent tokia nuostata tiesiogiai yra pateikta Tvarkos apraše (pavyzdžiui, 12 ir 17 punktuose), kyla abejonių, ar siekiantys gauti kompensaciją asmenys galėtų susidaryti nuomonę, kad prašymus galima teikti koku nors kitu būdu (ne elektroniniu).

Agentūra taip pat informavo, kad prašymus galima pateikti įgaliotus kitą asmenį. Tokia galimybė nurodyta ir Tvarkos apraše (18 punkte). Pabrėžtina, kad kito asmens įgaliotumas pateikti prašymą gali būti laikomas alternatyviu paslaugos (prašymo pateikimo) gavimo būdu, tačiau tokiu atveju asmuo taip pat turėtų arba patirti papildomų išlaidų gaunant notaro patvirtintą įgaliotumą, arba elektroninėmis priemonėmis įgalioti kitą asmenį, taigi ir vėl asmuo turi turėti galimybę identifikuoti save elektroninėmis priemonėmis bei naudotis kompiuteriu / internetu. Konstatuotina, kad tokia alternatyvi paslaugų gavimo forma neužtikrina sąlygų vyresnio amžiaus asmenims lygių galimybių gauti Agentūros teikiamą paslaugą – pateikti prašymą skirti kompensaciją už utilizuotą taršų automobilį.

³ <https://www.apva.lt/pratesus-salyje-karantina-iki-birzelio-16-d-apva-dirba-nuotoliniu-budu/> ir <https://apva.lt/nuo-liepos-1-d-pokyciai-del-veiklos-organizavimo/>

Svarbu pabrėžti, kad tiesiogiai Tvarkos apraše (pavyzdžiui, 12, 17 punktuose) yra nurodoma, jog prašymams teikti naudojama informacinė sistema APVIS, nebent APVIS funkcinių galimybių nepakanka arba jos yra neužtikrinamos. Teisės aktu nėra numatytos galimybės teikti prašymų kitais būdais, pavyzdžiui, atvykus į Agentūrą, kur Agentūros darbuotojai padėtų užpildyti prašymus gauti kompensaciją (pagal Tarnybai pateiktą informaciją). Jeigu Agentūra teikia tokią pagalbą ir tais atvejais, kai APVIS veikia tinkamai ir nėra pagrindo taikyti kitus prašymo teikimo būdus, toks prašymų pateikimas nėra aiškiai reglamentuojamas Tvarkos apraše, taigi iš esmės priklauso nuo Agentūros darbuotojų geros valios. Dėl šios priežasties, siekiant sudaryti lygias galimybes vyresniems asmenims pateikti prašymą ir gauti kompensaciją, turėtų būti keičiamos Tvarkos aprašo nuostatos tokiu būdu, kad būtų sudarytos galimybės, esant poreikiui, gauti paslaugas (pateikti prašymą) ir ne elektroninėmis priemonėmis.

Nagrinėjamu atveju nėra aišku, ar Pareiškėjui prašant sudaryti sąlygas ne elektroniniu būdu pateikti prašymą gauti kompensaciją, jam būtų sudarytos tokios galimybės, bet iš to, jog 2021 m. birželio 10 d. Pareiškėjo sūnui S. S. buvo pateikta informacija, kad prašymai teikiami per APVIS, ir nebuvo paaiškinta apie galimybę atvykti į Agentūrą, kur būtų teikiama pagalba teikiant prašymą neelektroniniu būdu, kyla abejonių, ar Pareiškėjas būtų realiai galėjęs pateikti prašymą neelektroniniu būdu arba be kitam asmeniui duoto įgaliojimo.

Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta pirmiau, darytina išvada, kad Tvarkos aprašu numatant, kad prašymai iš esmės gali būti teikiami tik per informacinę sistemą APVIS, vyresnio amžiaus asmenys yra netiesiogiai diskriminuojami amžiaus pagrindu. Dėl šios priežasties rekomenduojama keisti Tvarkos aprašo nuostatas, kad būtų sudarytos galimybės teikti prašymus ne tik elektroniniu būdu.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalies nuostatomis, Agentūrai ir Aplinkos ministerijai rekomenduojama viešai ir aiškiai pateikti informaciją apie kitus (neelektroninius) būdus pateikti prašymus kompensacijai gauti, įskaitant ir informaciją apie Agentūros pagalbą teikiant prašymus.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 3 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į Aplinkos ministeriją ir siūlyti pakeisti Tvarkos aprašo nuostatas, sudarant galimybę teikti prašymus kompensacijai gauti ir kitais (neelektroniniais) būdais, pavyzdžiui, atvykus į Agentūrą, paštu ar pan.

2. Įpareigoti Aplinkos ministeriją bei Agentūrą išnagrinėti šį sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti lygių galimybių kontrolierių per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Aplinkos ministeriją ir Agentūrą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė